DOMSTOLENS DOM (andra avdelningen)
den 13 december 2001 *

I mål C-206/00,

angående en begäran enligt artikel 234 EG, från Tribunal administratif de Châlons-en-Champagne (Frankrike), att domstolen skall meddela ett förhandsavgörande i det vid den nationella domstolen anhängiga målet mellan

Henri Mouflin

och

Recteur de l'académie de Reims,

i närvaro av:

Syndicat général de l'Éducation nationale et de la Recherche publique CFDT de la Marne (SGEN CFDT 51),

angående tolkningen av artikel 119 i EG-fördraget (artiklarna 117—120 i EG-fördraget har ersatts av artiklarna 136—143 EG) och av rådets direktiv

* Rättegångsspråk: franska.

79/7/EEG av den 19 december 1978 om successivt genomförande av principen om likabehandling av kvinnor och män i fråga om social trygghet (EGT L 6, 1979, s. 24); svensk specialutgåva, område 5, volym 2, s. 111),

meddelar

DOMSTOLEN (andra avdelningen)

sammansatt av avdelningsordföranden N. Colneric samt domarna R. Schintgen och V. Skouris (referent),

generaladvokat: S. Alber,
justitiesekreterare: R. Grass,

med beaktande av de skriftliga yttranden som har inkommit från:

— Henry Mouflin och Syndicat général de l'Éducation nationale et de la Recherche publique CFDT de la Marne (SGEN CFDT 51), genom H. Masse-Dessen, avocat,

— Frankrikes regering, genom R. Abraham och A. Lercher, båda i egenskap av ombud,

— Europeiska gemenskapernas kommission, genom H. Michard, i egenskap av ombud,

med hänsyn till referentens rapport,

och efter att den 15 maj 2001 ha hört generaladvokatens förslag till avgörande,

följande

Dom

1 Tribunal administratif de Chalôns-en-Champagne har, genom beslut av den 25 april 2000 som inkom till domstolen den 25 maj samma år, med stöd av artikel 234 EG ställt två frågor angående tolkningen av artikel 119 i EG-fördraget (artiklarna 117—120 i EG-fördraget har ersatts av artiklarna 136—143 EG) och av rådets direktiv 79/7/EEG av den 19 december 1978 om successivt genomförande av principen om likabehandling av kvinnor och män i fråga om social trygghet (EGT L 6, 1979, s. 24); svensk specialutgåva, område 5, volym 2, s. 111).

2 Dessa frågor har uppkommit i en tvist mellan läraren Henri Mouflin, biträdd av Syndicat général de l'Éducation nationale et de la Recherche publique CFDT de la Marne (nedan kallad SGEN CFDT 51), och Recteur de l'académie de Reims avseende lagenligheten av ett beslut av den 10 november 1998 som fattades av Inspecteur d'académie de la Marne. Genom detta beslut ersattes ett tidigare beslut av den 20 oktober 1998 varigenom Henri Mouflin togs ur aktiv tjänst för att kunna göra gällande sin rätt till pension med omedelbar verkan.

Tillämpliga bestämmelser

De gemenskapsrättsliga bestämmelserna

3 I artikel 119 första och andra styckena i fördraget föreskrivs följande:

"Varje medlemsstat skall under den första etappen säkerställa och i fortsättningen upprätthålla principen om lika lön för kvinnor och män för lika arbete.

I denna artikel skall med lön förstås den gängse grund- eller minimilönen samt alla övriga förmåner i form av kontanter eller naturaförmåner som arbetstagaren, direkt eller indirekt, får av arbetsgivaren på grund av anställningen."

4 Sedan den 1 maj 1999 har artikel 141.1 EG och 141.2 EG följande lydelse:

"1. Varje medlemsstat skall säkerställa att principen om lika lön för kvinnor och män för lika arbete eller likvärdigt arbete tillämpas.

2. I denna artikel skall med lön förstås den gängse grund- eller minimilönen samt alla övriga förmåner i form av kontanter eller naturaförmåner som arbetstagaren, direkt eller indirekt, får av arbetsgivaren på grund av anställningen."

5 I artikel 3.1 a tredje strecksatsen i direktiv 79/7 föreskrivs följande:

"Detta direktiv skall gälla:

a) lagstadgade system som ger skydd vid

...

— ålderdom."

6 I artikel 4 i detta direktiv föreskrivs:

"1. Likabehandlingsprincipen innebär att det inte skall förekomma någon som helst diskriminering på grund av kön, vare sig direkt eller indirekt, särskilt med hänvisning till äktenskaplig status eller familjestatus i synnerhet vad beträffar

— systemens räckvidd och villkoren för tillgång till dem,

— skyldigheten att betala avgifter och beräkning av avgifterna,

— beräkningen av förmåner, bland annat tillägg avseende make/maka och familjemedlemmar samt de villkor som bestämmer varaktigheten och bibehållandet av rätten till bidrag.

2. Likabehandlingsprincipen skall inte påverka de bestämmelser som gäller skydd för kvinnor på grund av moderskap."

7 I artikel 7 i direktivet anges följande:

"1. Detta direktiv skall inte hindra... medlemsstaterna [från] att utesluta från dess tillämpningsområde

a) avgörandet av pensionsålder för att bevilja ålders- och avgångspension och de eventuella konsekvenserna härav för andra förmåner."

Nationell rätt

8 Det franska pensionssystemet för statliga tjänstemän regleras i Code des pensions civiles et militaires de retraite (civil- och militärpensionslagen, nedan kallad

pensionslagen). De bestämmelser som är i kraft för närvarande följer av lag nr 64-1339 av den 26 december 1964 (JORF av den 30 december 1964), vilken ersätter den tidigare lagen som utgjorde en bilaga till dekret nr 51-590 av den 23 maj 1951, samt diverse senare ändringar.

9 I artikel L.1 i pensionslagen föreskrivs följande:

"Pension är ett personligt och livslångt penningbidrag som utgår till civila och militära tjänstemän och, efter tjänstemannens bortgång, till de rättighetsinnehavare som definieras i lagen, för det arbete tjänstemannen fullgjort fram till sin pensionering.

Pensionsbeloppet, vilket beräknas med hänsyn till arbetets nivå, varaktighet och art skall säkerställa att tjänstemannen efter en avslutad yrkeskarriär lever under materiella levnadsvillkor som motsvarar tjänstemannens befattning."

10 I artikel L. 24-I-3 b i lagen föreskrivs:

"rätten till civil pension inträder med omedelbar verkan

...

3. för kvinnliga statliga tjänstemän,

...

b) då det är motiverat i enlighet med villkoren som fastställts i artikel L. 31,

när de har ett handikapp eller lider av en obotlig sjukdom som gör det omöjligt för dem att utöva sina tidigare uppgifter, eller

när deras make har ett handikapp eller lider av en obotlig sjukdom som gör det omöjligt för honom att utöva något yrke."

11 I artikel L. 31 i pensionslagen anges villkoren för fastställande av påstådda arbetsoförmågan och behörig beslutsfattande myndighet i dessa ärenden.

Bakgrund till tvisten vid den nationella domstolen och tolkningsfrågorna

12 Henri Mouflin är född 1944. Han är lärare och statlig tjänsteman inom departementet Marne (Frankrike).

13 Med stöd av bestämmelserna i artikel L. 24-I-3 i lagen ansökte Henri Mouflin om att erhålla pension med omedelbar verkan för att vårda sin obotligt sjuka hustru.

14 Efter ett positivt yttrande av uppsägningskommittén antog Inspecteur d'académie de la Marne, departementsdirektör för utbildningsfrågor, ett beslut av den 20 oktober 1998 genom vilket Henri Mouflin togs ur aktiv tjänst.

15 Den 10 november 1998 upphävdes detta beslut genom ett nytt beslut av Inspecteur d'académie efter att denna erhållit en skrivelse av den 6 november 1998 från utbildningsministern i vilken det uppgavs "att rätten till pension för att vårda en handikappad make gäller uteslutande kvinnliga tjänstemän". Henri Mouflin återinsattes därför i sin tidigare tjänst.

16 Henri Mouflin väckte sålunda talan mot beslutet av den 10 november 1998 vid Tribunal administratif de Châlons-en-Champagne.

17 Efter att ha överlämnat ärendet till Conseil d'État för yttrande, och efter att ha erhållit ett yttrande från sistnämnda instans, beslutade denna domstol att vilandeförklara målet och ställa följande tolkningsfrågor till domstolen:

"1) Omfattas de pensioner som utbetals enligt den franska lagen om pensioner för statliga tjänstemän av begreppet lön i artikel 119 i Romfördaget, nu

artikel 141 i Fördraget om upprättandet av Europeiska gemenskapen? Om svaret är jakande, åsidosätts principen om lika lön genom bestämmelserna i artikel L. 24-I-3 i lagen om civila och militära pensioner?

2) För det fall artikel 119 i Romfördraget inte är tillämplig, utgör bestämmelserna i direktiv 79/7/EEG av den 19 december 1978 ett hinder för Frankrike att bibehålla bestämmelser av samma slag som i artikel L. 24-I-3 i lagen om civila och militära pensioner?"

Den första frågan

18 Det skall inledningsvis påpekas att det mot bakgrund av beslutet om hänskjutande framgår tydligt att den nationella domstolen med sin första fråga har avsett att ställa en fråga till domstolen om tolkningen av artikel 119 i fördraget. Artikel 141 EG nämns endast i förbigående i denna fråga i samband med artikel 119 i fördraget och för att ange numret på den bestämmelse som har ersatt artikel 119 i fördraget efter ikraftträdandet av Amsterdamfördraget.

19 Mot denna bakgrund skall endast artikel 119 i fördraget beaktas vid besvarandet av den första frågan.

Den första delfrågan

20 Den hänskjutande domstolen har ställt den första frågan för att få klarhet i huruvida de pensioner som utbetalas enligt ett system såsom det franska pensionssystemet för statliga tjänstemän omfattas av tillämpningsområdet för artikel 119 i fördraget.

21 Det skall i detta hänseende påpekas att domstolen i sin dom av den 29 november 2001 i mål C-366/99, Griesmar (REG 2001, s. I-9383) redan har tagit ställning till denna fråga.

22 I denna dom fastställde domstolen att pensioner som utbetalas enligt ett system såsom det franska pensionssystemet för statliga tjänstemän omfattas av tillämpningsområdet för artikel 119 i fördraget.

23 Den första delen av den första frågan skall följaktligen besvaras så att pensioner som utbetalas enligt ett system såsom det franska pensionssystemet för statliga tjänstemän omfattas av tillämpningsområdet för artikel 119 i fördraget.

Den andra delfrågan

24 Den hänskjutande domstolen har ställt den första frågan för att få klarhet i huruvida principen om lika lön åsidosätts genom sådana bestämmelser som, i likhet med artikel L. 24-I-3 b i pensionslagen, endast tillerkänner kvinnliga

statliga tjänstemän, vars make har ett handikapp eller lider av en obotlig sjukdom som gör det omöjligt för honom att utöva något yrke, en rätt till pension med omedelbar verkan och som därmed utesluter manliga statliga tjänstemän som befinner sig i samma situation?

25 Henri Mouflin och SGEN CFDT 51 har gjort gällande att artikel L. 24-I-3 b i pensionslagen strider mot artikel 119 i fördraget, eftersom den ger kvinnliga statliga tjänstemän en fördel genom att de ges rätt att erhålla pension tidigare än manliga statliga tjänstemän som befinner sig i samma situation.

26 Kommissionen har gjort samma bedömning.

27 Frankrikes regering har uppgivit att en instruktion är under utarbetande som skall möjliggöra för de berörda myndigheterna att genom tolkning tillämpa artikel L. 24-I-3 i pensionslagen utan att ta hänsyn till tjänstemannens kön. Vad beträffar svaret på den andra delen av den första frågan överlämnas detta till domstolens bedömning.

28 Det skall påpekas att principen om lika lön som fastställs i artikel 119 i fördraget på samma sätt som den allmänna princip om icke-diskriminering av vilken den förstnämnda principen är ett särskilt uttryck, förutsätter att de manliga arbetstagare och de kvinnliga arbetstagare som erhåller lönen befinner sig i jämförbara situationer (se dom av den 16 september 1999 i mål C-218/98, Abdoulaye m.fl., REG 1999, s. I-5723, punkt 16).

29 När det gäller rätt till pension med omedelbar verkan enligt artikel L. 24-I-3 i pensionslagen befinner sig manliga och kvinnliga tjänstemän i jämförbara

situationer. Det finns nämligen inte någon omständighet som gör det möjligt att skilja mellan en situation när en manlig tjänsteman har en maka som har ett handikapp eller lider av en obotlig sjukdom som gör det omöjligt för henne att utöva något yrke och när en kvinnlig tjänsteman har en make som har ett sådant handikapp eller lider av en sådan sjukdom.

30 Artikel L. 24-I-3 i pensionslagen ger emellertid inte en manlig tjänsteman vars maka har ett handikapp eller lider av en obotlig sjukdom rätt till pension med omedelbar verkan. Denna bestämmelse medför sålunda en diskriminering på grund av kön av en manlig tjänsteman som befinner sig i en sådan situation.

31 Mot bakgrund av vad som ovan anförts skall den andra delen av den första frågan besvaras så att principen om lika lön för män och kvinnor enligt artikel 119 i fördraget åsidosätts genom en nationell bestämmelse som, i likhet med artikel L. 24-I-3 i pensionslagen, endast tillerkänner kvinnliga statliga tjänstemän, vars make har ett handikapp eller lider av en obotlig sjukdom som gör det omöjligt för honom att utöva något yrke, en rätt till pension med omedelbar verkan och som därmed utesluter manliga statliga tjänstemän som befinner sig i samma situation?

Den andra frågan

32 Den andra frågan har ställts för det fall artikel 119 i fördraget inte skulle anses tillämplig på pensioner som utbetalas enligt ett system såsom det franska pensionssystemet. Det följer emellertid av svaret på den första delen av den första frågan att pensioner som utbetalas enligt ett sådant system omfattas av tillämpningsområdet för denna bestämmelse i fördraget.

33 Följaktligen skall inte den andra frågan besvaras.

Rättegångskostnader

34 De kostnader som har förorsakats den franska regeringen och kommissionen, vilka har inkommit med yttranden till domstolen, är inte ersättningsgilla. Eftersom förfarandet i förhållande till parterna i målet vid den nationella domstolen utgör ett led i beredningen av samma mål, ankommer det på den nationella domstolen att besluta om rättegångskostnaderna.

På dessa grunder beslutar

DOMSTOLEN (andra avdelningen)

— angående de frågor som genom beslut av den 25 april 2000 har ställts av Tribunal administratif de Châlons-en-Champagne — följande dom:

Pensioner som utbetalas enligt ett system såsom det franska pensionssystemet för tjänstemän omfattas av tillämpningsområdet för artikel 119 i EG-fördraget (artiklarna 117—120 i EG-fördraget har ersatts av artiklarna 136—143 EG).

Principen om lika lön för män och kvinnor enligt artikel 119 i fördraget åsidosätts genom en nationell bestämmelse som, i likhet med artikel L. 24-I-3 b i pensionslagen, endast tillerkänner kvinnliga statliga tjänstemän, vars make har ett handikapp eller lider av en obotlig sjukdom som gör det omöjligt för honom att utöva något yrke, en rätt till pension med omedelbar verkan och som därmed utesluter manliga statliga tjänstemän som befinner sig i samma situation?

Colneric Schintgen Skouris

Avkunnad vid offentligt sammanträde i Luxemburg den 13 december 2001.

R. Grass

Justitiesekreterare

N. Colneric

Ordförande på andra avdelningen